

Катерина Приходченко,

доктор педагогічних наук, професор,
Заслужений учитель України,
Донецький національний технічний університет
(м. Донецьк)

Ганна Горпинченко,

пошукувач,
Приазовський державний технічний університет
(м. Маріуполь)

Олег Приходченко,

пошукувач,
міська клінічна лікарня №2 «Енергетик»
(м. Донецьк)

Katerina Prichodchenko,

Dr.Sc.(Pedagogical), Professor,
Honourary teacher of Ukraine,
Donetsk national technical university
(Donetsk)

Hanna Gorpichenko,

contender, Pryazovskyi state technical universi
(Mariupol)

Oleg Prichodchenko,

contender, City Clinical Hospital № 2 «Energetic»
(Donetsk)

УДК371.1(075.8)
ББК74.58я73

РІЗНОБІЧНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

MULTI-SIDED PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

У статті розглядаються теоретичні засади та їх практичне втілення в роботу майбутніх педагогів під час їх навчання у вищих навчальних закладах. Акцент робиться на оновленні освітніх методик, на поглибленні особистісно-орієнтованого навчання.

Ключові слова: наративні знання, ситуація успіху, професійна компетентність, кластерний підхід у педагогічній діяльності, недиспарантність у становленні особистості.

The article deals with theoretical foundations of innovation technologies and their subsequent implementation for training of future pedagogical workers at higher educational establishments. The accent was made on renewing of teaching methods and intensification of person-oriented teaching.

Key words: narrative knowledge, successful situation, professional competence, cluster approach for teaching activity, non-disparity in up-bringing of a person.

В статье рассматриваются теоретические основы инновационных технологий и их практическое воплощение в работу будущих педагогов во время их обучения в высших учебных заведениях. Акцент делается на обновлении образовательных методик, на углублении личностно-ориентированного обучения.

Ключевые слова: нарративные знания, ситуация успеха, профессиональная компетентность, кластерный подход в педагогической деятельности, недиспарантность в становлении личности.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Найвища цінність суспільства – людина. Україна підтримала Концепцію ООН про сталий людський розвиток як напрям дій на XXI століття. Одним із складних і багатограних завдань, визначених у Національній доктрині розвитку освіти України у XX ст., в найбільшій у світі благодійній програмі «Intel» «Навчання для майбутнього» є створення умов для формування духовної багатосторонньої особистості, громадянина нової епохи, модернізація освіти відповідно до потреб сьогодення. Підготовці студентів педагогічних спеціальностей, майбутніх фахівців, слід приділяти особливу увагу. За словами відомого українського педагога І. А. Зазюна, педагогіка – це наука, яка стоїть на стику всіх людинознавчих наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивченням питання підготовки майбутніх викладачів у професійних ВНЗ займалися такі учені, як І. Краснощок, Н. Мазур, В. Дастанов, Р. Монарьов, В. Квас, Л. Тихонов, М. Бабенко, О. Ткаченко, Т. Д'яченко, В. Радул, І. Зазюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Самещенко, Н. Тарасенко та інші [1-14]. Науковців цікавили різні аспекти підготовки педагогічних кадрів, зокрема: формування професійної культури студента [5,8,10,11]; саморозвиток майбутнього вчителя [4, 8, 9, 12, 14]; соціальна зрілість молодого вчителя [5, 12]; рівень підготовки студентів педагогічних вузів [8; 9, 14]; історія становлення та розвитку професії педагога вищої школи [2]; становлення педагогічної майстерності [7, 8] тощо. Однак структурно-функціональні компоненти спецдисциплін педагогічного профілю представлені в наукових працях, на наш погляд, недостатньо. Саме цей напрямок і обирається для подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Розглянувши роботи вітчизняних учених та ближнього зарубіжжя, виокремимо коло питань для заглиблення в питання підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності в якості педагога. Для цього увага акцентуватиметься на викладанні спеціальних дисциплін та на загальнонауковій підготовці студентів педагогічних вузів. Основною метою ставимо – націлити майбутніх фахівців на роботу з різними віковими категоріями дітей, їх вихованістю, навченістю, обізнаністю з навколишнім середовищем, адже XXI ст. об'явлено ЮНЕСКО «Століттям освіти». А, за висловом науковця Г.Науменка, хто володіє освітою, той володіє всесвітом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна освіта потребує педагога-гуманіста, якого дослідниця І.Сілютіна називає «майстром людинознавчих наук». Відповідати цьому призначенню може тільки той, хто володіє культурою відчуття й сприймання, слова та поведінки, взаєморозуміння й спілкування, нарешті, готовністю до педагогічної діяльності. На наш погляд, підготовка студента яку майбутнього педагога обов'язково повинна здійснюватися з використанням нарративних знань, тобто позитивного життєвого досвіду інших людей, які пройшли той чи інший професійний шлях з метою створення ситуації успіху для студентів, по суті виступаючи моделлю їхньої подальшої активної соціальної дії. «У діалектико-матеріалістичній філософській традиції категорія активності розглядається як загальна властивість, атрибут матерії, що виражається: 1) у її здатності до саморуху; 2) у здатності змінювати інші об'єкти; 3) у здатності розвивати певні внутрішні стани, що актуалізують природу об'єкта під дією зовнішніх впливів» [6, с.14]. Великий позитивний ефект будуть мати приклади, зв'язані з іменами учених рідного краю, навчального закладу, в якому навчаються майбутні педагоги.

Другою складовою підготовки студентів у профільних ВНЗ є кластерний підхід до здійснення передачі знань студентам як партнерство науки і практики. Під кластером передбачається організаційна форма об'єднання зусиль зацікавлених сторін у напрямку підвищення їх конкурентоспроможності, взаємо- і саморозвиток суб'єктів кластеру в процесі роботи над проблемою. Наступним чинником здійснення викладацької діяльності є недиспарантність, тобто відсутність нейтральності навчального змісту відносно процесу становлення особистості. Якщо це педагогічний ВНЗ, то і приклади червоною стрічкою на всіх дисциплінах повинні бути зв'язані різнобічно з майбутньою професією студентів, розвивати пізнавальну самостійність, вольові та світоглядні якості, прагнення до самоосвіти і студентів, і викладачів. Підвищений інтерес до останньої розвиваючої особистісної якості почав проявлятися у 60-70 роках XX ст. і не знижується до теперішнього часу. Самоосвіта займає домінуючі позиції серед інших видів діяльності. Педагогічні технології повинні передбачати навчання дією: студенти вчать самостійно виконувати реальні практичні завдання (проекти), розглядати педагогічні ситуації, які мають фреймову структуру, тобто поелементно ускладнюючись, набувають досвіду, вчать як у викладача, так і один в одного, вирішують проблемні психолого-педагогічні ситуації. Саме шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно розвивається професійна майстерність. Всі названі види педагогічного впливу на студента складають суть концепції поетапного формування розумових дій і спрямовані на оптимальне і ефективне управління процесом навчання, тобто педагог виступає не тільки в ролі інформанта, а являється також фацілітатором – тим, хто управляє процесом розвитку студента. «Цілісне уявлення про професійне формування майбутнього вчителя передбачає, що оволодіння професією і професійне вдосконалення є складовими процесу самореалізації людини. Водночас головною ідеєю безперервної освіти є спроможність фахівця на професійно-особистісне вдосконалення. Як основний механізм реалізації професійного формування майбутнього вчителя ми розглядаємо його професійно-особистісний саморозвиток» [4, с. 9]. Виходячи з вище сказаного, ученими виділяється шість ведучих якостей схильності до педагогічної діяльності, які треба розвивати в студентському середовищі: комунікабельність; мати перцептивні здатності – професійну прозорливість, вміння сприймати і розуміти іншу людину; динамізм – властивість активно позитивно впливати на іншого, менш впевненого в собі індивіда; емоційна стабільність – уміння володіти собою; зберігати

самоконтроль, саморегуляцію в будь-яких ситуаціях, незалежно від сили зовнішніх впливів, які провокують емоційний зрив; оптимістичне прогнозування розвитку особливості студента з орієнтацією на позитивні його якості; креативність – здатність до творчості, до генерування незвичайних ідей, до відбору від традиційних схем, до швидкого вирішення проблемних ситуацій. Як суб'єкт професійної культури викладач ВНЗ повинен: виявляти мотиваційну і практичну готовність до виконання різних педагогічних функцій; володіти діапазоном професійного педагогічного мислення, його категоріально-понятійним і концептуальним апаратом; мати високий рівень володіння знаннями фахового предмета, здатність трансформації предметного впливу в діяльнісно-комунікативну форму; володіти сучасними технологіями виконання різних педагогічних функцій – інтелектуально-формуючими, функціями наукового і педагогічного аналізу; мати науково-дослідницький потенціал; демонструвати саморозвивальну активність [5, с.13].

Прояв особистості майбутнього фахівця демонструється його залученням до культури, в процесі якого виробляються механізми самоконтролю. Надаючи індивіду відносну свободу вибору, виникає відповідальність за цей вибір. Взаємодія індивідуальної відповідальності та суспільних вимог і є першоелемент моральності. Орієнтація майбутнього фахівця, якому надається місія навчання і виховання інших, сприяє формуванню ціннісних основ життя – добра, істини, краси. Важливий і інший принцип – принцип суб'єктності – максимального розвитку властивості особистості усвідомлювати своє «Я» у взаємодії з іншими людьми та світом. Третій принцип – прийняття кожного як даність, збереження по відношенню до кожної особистості, незалежно від її успіхів, розвитку, стану, здібностей, поваги, розуміння і довіри. Студент, який обрав фаховий профіль педагога, повинен пам'ятати: організація виховної і навчальної діяльності повинна супроводжуватися або вінчатися ситуацією успіху, яку повинен пережити кожен студент чи учень. Ситуація успіху ученими бачиться як суб'єктивне переживання досягнень, внутрішня задоволеність особистості самою участю в діяльності, власними діями та одержаними результатами.

В теорії А. Маслоу з п'яти основних типів потреб – фізіологічних, безпеки, соціальних, успіху, самовираження, які формують ієрархічну структуру поведінки особистості, як бачимо, необхідність бути успішними стоїть на четвертому місці. Дана потреба являється задоволеною не просто проголошенням успіху певної людини, яка тільки підтверджує її статус, а й процесом доведення роботи до успішного завершення. Існує три основних процесуальних теорій успішності мотивації: теорія надій, теорія справедливості та модель Портера-Лоулера, згідно з якою результативність продовжує задоволення. Звідси, потреби викликають активність, мати діяльність, мета – дій, задачі – операцією. В цьому закладається специфіка людської поведінки відношення між власне діяльністю і діями, яку реалізують її і відповідають меті. За Амосовим, людина – це найскладніша система, якій властиві саморегулювання, самонавчання і самоконтроль. Ці теорії студент педагогічного ВНЗ повинен засвоїти глибоко і свідомо, бо без них не обійтися в практичній професійній діяльності. Особистісний зміст виступає міцним фундаментом внутрішнього світу людини як складно організоване збирання життєвого досвіду. Концепцію, в яку вкладається поняття життєвого «накопичення», життєвого досвіду, виступають погляди «образ світу» О. Н. Леонтьєва.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвиток у даному напрямку. Таким чином, щоб розвинути у студента педагогічних навчальних закладів професійні якості, критеріальними характеристиками майстерності викладача повинні бути: ціле доцільність (за напрямом діяльності), продуктивність (за результатами), діалогічність (за характером відношень зі студентами), оптимальність (за вибором засобів), творчість (за змістом діяльності).

Другий міжнародний гуманітарний форум «Відродження, оновлення і розвиток людини» вважає життєво необхідним створення комфортного середовища для виховання, освіти та самореалізації особистості. А педагогічна діяльність є ціледіяльністю, тобто діяльністю з організацій діяльності іншої людини, яким і є студент, з метою його розвитку.

Потребує подальшого вивчення питання самодостатності вузівських дисциплін для професійної підготовки студентів, приведення у відповідність змісту навчальних програм із профільних дисциплін, які забезпечували б стійку підготовку випускників ВНЗ до роботи в школі.

1. Бабенко Т. Зміст інформаційної культури майбутнього вчителя історії / Т. Бабенко // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 23-26.
2. Д'яченко Т. Історія становлення та розвитку професії педагога вищої школи / Т. Д'яченко // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 76-78.
3. Квас В. Самодостатність вузівських дисциплін для професійної підготовки студентів / В. Квас // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 20-23.
4. Краснощок І. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього вчителя як складова педагогічної освіти / І. Краснощок // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 9-11.
5. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи / Н. мазур // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 12-14.
6. Монарьов Р. Особливості категорії «соціально-професійна активність особистості майбутнього вчителя» / Р. Монарьов // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 14-17.
7. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зазюн, Л. В. Крамущенко, І. Л. Кривонос, О. Г. Самещенко, В. А. Семиченко, Н. М. Тарасенко: За ред. І. А. Зазюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
8. Приходченко К. І. Творча майстерність учителя як основа його професійної діяльності / К. І. Приходченко. – Донецьк: ДУІШ, 2011. – 144 с.
9. Радул В. В. Соціальна зрілість молодого вчителя / В. В. Радул. – К.: Вища школа, 1997. – 269 с.
10. Сластенин В. А. Формирование профессиональной культуры учителя / В. А. Сластенин. – М.: Прометей, 1993. – 177 с.
11. Сластенин В. А. Рефлексивная культура и профессионализм учителя / В. А. Сластенин // Педагогическое образование и наука. – 2005. – № 3. – С. 37-43.
12. Смирнова І. М. Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ізмаїльський державний гуманітарний університет. – Ізмаїл, 2004. – 189 с.
13. Тихонов Л. М. Университетская система подготовки учителей / Л. М. Тихонов // Развитие национальной системы подготовки педагогических кадров. – Мн., 1994. 12 с.
14. Ткаченко О. Зміст етнопедагогічної компетентності вчителя-вихователя / О. Ткаченко // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 36-38.